

CE MIT FRUMOS: DRAGOSTEA DE CARTE !...

Vlad POHILĂ

Ca și alte imperii care s-au înălțat pînă la cota de unde era cel mai bine să se prăbușească, Uniunea Sovietică și-a alimentat existența (și) prin mituri. Dacă s-ar apuca cineva să leculeagă, ar face o colecție frumusică de mituri și legende sovietice... probabil mai puțin consistentă decît cele ale Greciei antice, de exemplu; mai pală decît cartea cu mituri ale vechilor evrei, bunăoară... și totuși, totuși, totuși... Aceste mituri vizau cam toate aspectele vieții oamenilor sovietici: de la țaria invincibilă a Armatei Roșii și pînă la calitatea rarisimă a votcii produse la Moscova, a salamului de Leningrad, a tortului din Kiev etc., etc.

Între acestea se situau miturile privind supremația absolută a cosmonauticii sovietice, față de cea americană, sau unicitatea baletului rusesc - de la Bolșoi Teatr (Moscova) și de la Teatrul „Kirov” (Leningrad, alias Sankt Petersburg). De fapt, sovieticii își făcuseră o carte *Guinness* a lor, în care erau trecute recordurile, performanțele URSS în absolut toate domeniile, evident, cu calificativele „cel mai...”, „cea mai...”, „cele mai...”. Pe acest fundal apărase și bancul despre elefantul sovietic - cel mai grozav elefant din lume, urmat de elefantul bulgar, apoi de cel mongol, vietnamez... în funcție de obediența manifestată de conducătorii „țărilor socialiste frățești”; românii, sau polonezii (de iugoslavi nici nu amintim!), în asemenea topuri aveau șansele cele mai reduse. Trebuie menționat ca această falsă carte *Guinness* era scrupulos, „elaborată”, pregătită: de exemplu, la Festivalul internațional de film din Moscova, Marele Premiu se acorda obligatoriu unei pelicule sovietice (de

regulă, rusească - producție „Mosfilm”, „Lenfilm”, mai rar, Casa de filme pentru copii și tineret „Maxim Gorki”, și mai rar Studioul ucrainean „Dovjenko”), Premiul I - unui film din „țările socialiste-surori” și abia Premiul II și/sau Premiul III (dacă nu vreun premiu de consolare!) se dădeau unor producții cinematografice „burgheze”. Pe aceleași criterii se acorda premiile și la Festivalul internațional al interpreților de muzică clasică „Ceaikovski”, la Festivalul interpreților de balet, sau la Festivalul de muzică ușoară de la Soci... Și locurile la campionate mondiale (organizate și găzduite de URSS) de fotbal, hochei sau tenis, de gimnastică, box, patinaj artistic...

De multe ori, miturile sovietice - adică lista performanțelor acumulate de oamenii sovietici - provocau surisul autorilor înșiși. Bunăoară, orice om sovietic onest știa cît de greu era să găsești, să cumperi, în comerțul de stat, un kilogram de cîrnați sau de cașcaval. Sfidînd acest adevăr, statisticile sovietice demonstrau, an de an, fără drept de tăgadă, că cetățenii URSS trăiesc în belșug: „Da, ceva mai altfel, dar nu mai rău decît americanii, britanicii sau francezii!”

Miturile sovietice aveau, de cele mai multe ori, priză la cetățenii de rînd, ele le încălzeau sufletul, le inspirau elan, optimism, dorința de a trăi și a făuri în necuprinsa și minunata lor țară natală.

Și așa ceva se întîmpla în condițiile în care nu toate miturile sovietice aveau un caracter afirmativ: existau și unele negative, sau, mai exact - negativiste. De pildă, se inocula neabătut ideea mitică potrivit căreia tinerii sovietici - în majoritatea lor

absolută membri ai gloriosului Comsol (=Uniunea tineretului comunist-leninist) nu consumau, ferit-a Sfântul, droguri... Că oamenilor sovietici le era străină dorința de căpățuire/îmbogățire... La fel de străine le erau sovieticilor homosexualitatea, alte devieri și/sau perversiuni sexuale – măcar și din simplul motiv că, conform opiniei populare, „în URSS nu exista sex”.

Unele mituri sovietice, pînă la urmă, au căpătat contururi de fapt real, împlinit, poate cel mai elocvent fiind cazul „invincibilei Armate Roșii”. Atunci cînd fusese lansat mitul ei, ostașii bolșevismului tocmai suferau înfrîngerii una după alta – bătuți de amiralul Kolceak, de generalul Denikin, de „panii polonezi”, dar și de oștiri cu totul tinere, ca cea estonă sau cea letonă; rușinoasă a fost și „campania de iarnă” (sau „finlandeză”) a Armatei Roșii, în 1939-1940. Parcă în recompensă, scurt timp după semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop, Armata Roșie a avut un marș cu adevărat triumfal în Polonia de Est, apoi în Țările Baltice, în Basarabia și Nordul Bucovinei. Aceste „vizite ale lupului la stîină”, lucru știut, s-au soldat cu sacrificarea mieilor, adică cu anexarea, fără probleme, a teritoriilor respective. Și în războiul cu țara fostă foarte prietenă a URSS - Germania nazistă, pe urmă și cu Japonia împăraților militariști, mai ales în anii 1943-1945, Armata sovietică a reputat victorii incontestabile. (Cu ce preț... cu prețul a cîte milioane de vieți sacrificate adeseori aiurea... – e alt subiect, care depășește cadrul preocupărilor noastre). Sub semnul invincibilității Armatei sovietice Moscova și-a impus cu brutalitate regimul pe jumătate din continentul european, iar acolo unde cineva își manifesta nemulțumirea, „sub auspiciile” generalilor sovietici se potoleau imediat spiritele „antipopulare” și „antirevoluționare” – mai sunt oameni vii care își

amintesc ca de un coșmar de invadarea Ungariei, în 1956, sau a Ceho-Slovaciei, în 1968. Pe acest fundal victorios, se uita mai repede gustul amar al eșecurilor din Cuba (retragerea rachetelor sovietice cu rază medie de acțiune, din Caraibe, în 1962) ori invadarea, cu pierderi enorme, a Afganistanului, în deceniul 1979-1989. Oricum, și astăzi, majoritatea rușilor – din Federația Rusă, sau din fostele republici sovietice – cred sincer că armata lor este cea mai puternică în lume, că numai ostașii ruși, sub conducerea înțeleaptă și iscusită a comandanților lor, pot da ripostă nenumăraților adversari, care și-au extins, iată, spațiul de manevră, pînă la Kaliningrad (Königsberg), Lvov (Lwow), Chișinău și alte pămînturi „dintotdeauna rusești” („iskonno russkie zemli”).

Au fost și cazuri de „materializare” a mitului prin răsturnarea, negarea versiunii oficiale – fie de către autoritățile sovietice înseși, fie prin ieșirea la suprafață a adevărilor anterior frumos ambalate în stofă mitică. Altfel zis, o demitizare oficială uneori genera mituri noi, cu nimic mai prejos legendelor originare. Un exemplu, în acest sens, avea în vedere o materie extrem de subțire, cu substrat cumva freudist. Vă amintiți, nu-i așa? – „în URSS nu exista sex”. Dar iată că, pe timpul lui Leonid Brejnev (mai exact, pe la mijlocul anilor '70 ai sec. XX, căci Brejnev a avut o domnie lungă), *Les Nouvelles de Moscou*, ziarul non-oficial al Kremlinului pentru străinătate (avea versiuni și în engleză, spaniolă, arabă, apoi și în rusă), a dat de înțeles că în anumite sfere aferente „establishment”-ului sovietic există, totuși, sex, și încă un sex de anvergura lui Rasputin, poate chiar și în stilul acestui moic agramat, dar și mascul libidinos. (Tot pe atunci, ca un făcut! faimosul grup *Boney M*, readusese în actualitate personalitatea misterioasă a lui Rasputin – șlagărul în cază, interzis pentru difuzare la posturile

de radio și/sau TV din URSS, făcea cap de listă în topul preferințelor de la discotecile de atunci – fie ele semiclandestine, în casele oamenilor, fie în cercurile de fruntași ai Comsomolului, când aceștia se relaxau după o săptămână de grea muncă ideologică...). Ei bine, atunci apare în rampă diplomatul rus Serghei Kauzov... Acesta, în câteva nopți furtunoase o înnebunește pe fiica miliardarului grec Onassis, după care tinerii amorezi își oficiază, acasă la mire, relația conjugală, plimbându-se la braț pe splaiul râului Moscova – vis-a-vis de Kremlin, chiar în fața Ambasadei Marii Britanii la Moscova. Mai întâi *The Guardian* și *Daily Telegraph*, apoi *Le Figaro* și *Le Monde*, *Il Corriere della Sera*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, în fine - *The New York Times*, *Washington Post* și chiar *Asahi Shimbun* și *Ediot Ahoronot* etc., savurează îndelung subiectul apariției în Rusia a unei replici contemporane a lui Rasputin. Acestor organe de presă nu le scapă însă nici următorul amănunt: datorită sexualității ieșite din comun a lui Seghei Kauzov, URSS pune mîna pe darul de nuntă al socrilor mici Onassis: o insulă în Marea Egee, care devine curînd o importantă consolă pentru generalii și amiralii sovietici, în confruntarea lor, pe viață și pe moarte, cu militarismul american.

Cît despre consumul de droguri, bișniță cu valută forte, plăceri porno-erotice și alte rele pur burgheze, cînd Gorbaciov a lansat programul său de desperate reforme (*perestroika* și *glasnost*), s-a dovedit că acestea erau în floare pe toate întinderile URSS-ului: ispitei drogurilor sau iubirilor perverse se dedau chiar și unii lucrători ai Comitetului Central (CC) - și nu numai de la CC al Comsomolului (tinerii comuniști fiind mai predispuși la insolit, nu-i așa?), dar și în CC-ul Partidului comunist al URSS, organism supranumit în Vest, dar și în popor, „al gerontocrațiilor”. Efectul acestor dezvăluiri/demitizări a fost atît de

șocant, încît oamenii sovietici au reacționat ca în bancul cela cu Bulă cînd a văzut prima dată o girafă: „Așa ceva nu se poate să fie în realitate!”, rămînînd la convingerea „că totul e uneltiri ale imperialiștilor”, pure „provocații” pentru a compromite autoritatea nepătată a conducerii de partid și de stat din URSS.

Unele mituri sovietice erau destul de suspecte, dacă nu urîte, dacă nu de coșmar... Vom aminti, în context, doar cîteva din acestea: cel despre iminența victoriei comunismului în întreaga lume; cel despre standardul sovietic de viață („modul de trai sovietic”) ca model demn de urmat pentru întreaga omenire; în fine, mitul despre imortalitatea lui Lenin, apoi și a lui Stalin... În această ultimă ordine de idei, doctrina sovietică a anticipat, cu multă inspirație, *Toamna Patriarhului*, adusă de Gabriel Garcia Marquez la judecata publicului cititor din lume abia în 1974; de aceea nu e prea clar ce a fost pentru Ceaușescu sau pentru Kim Il Sung /Kim Ir Sen/ model incontestabil: idolatria sovietică sau poate, totuși, romanul lui Marquez? (Pentru „imortalitatea” lui Fidel Castro se pare că primordial rămîne mai curînd „modelul Marquez”, la mijloc fiind și anumite afinități de percepție, specific latino-americe).

Au fost însă și mituri sovietice destul de simpatice... tocmai la unul dintre acestea vroiam să ajungem... (iertată să ne fie anticiparea lui, recunoaștem: cam lungă...). Ne referim acum la mitul despre oamenii sovietici ca cei mai iubitori de carte, cei mai avizi cititori din lume. În pavilionul „Presa” din cadrul Expoziției realizărilor economiei naționale (EREN) a URSS, din Moscova, și la replicile acesteia, din capitalele celor 14 republici unionale, puteai citi – nu se putea să nu citești, căci era scris cu litere de cîteva șchioape! – sloganul „**SSSR – samaia citaiușceaia strana mira!**”, cu variațiunea, unică, „So-

vietki narod – samii citaiuși narod v mire!”, care s-ar traduce, cu o prudentă aproximație, astfel: „**URSS este cea mai cititoare țară din lume!**”, respectiv, „**Poporul sovietic este cel mai cititor popor din lume!**”. Pentru străinii care vizitau metropolele sovietice, Moscova și Leningrad (Petersburg), sloganul, respectiv, mitul, își afla confirmare imediată: cam fiecare al treilea călător cu metroul sau alt mijloc de transport citea o carte, un ziar sau o revistă; nu mai puțin citeau și oamenii sovietici care stăteau la cozi, iar cozi erau peste tot – de la veceurile publice pînă la vizitarea mausoleului lui Lenin sau a Muzeului Ermitaj... Și la librării puteai vedea cozi imense, nu mai mici decît la mezeluri – în toți anii de putere sovietică, sau la votcă – în anii cînd conducerea sovietică dădea decrete în sprijinul prohibiției, numite mai simplu „legi antialcoolice/împotriva băutului” – Mihail Gorbaciov a excelat în acest sens.

Chiar dacă nu am putut sta la cozi în metropolele sovietice, am fost și eu unul dintre numeroșii oameni sovietici care citeau în transportul în comun – distanțele sunt în Rusia mari și extenuante... Pe urmă, ce-i drept, vrînd-nevrînd, am perpetuat această practică, „moscovită”, „rusească”, și acasă, în Basarabia. Așadar, eu însumi aș da contururi realiste mitului conform căruia oamenii sovietici erau cei mai avizi cititori din lume. Mai greu e cu deslușirea acestui fenomen. Scurt pe doi, explicația/motivația cea mai la îndemîna oricui ar fi că în URSS erau limitate (iar unele, chiar prohibite sau oficial contraindicate) posibilitățile omului de rînd de a se distra, de a se relaxa (dacă e să tratăm lectura ca o recreere), sau șansele de a se informa mai amănunțit și mai corect despre lumea din jur. Și ce poate face alta scatiul în colivie – decît să ciripească? Cit despre calitatea ciripitului... adică a lecturilor... greșesc amaric acei (străini,

sau urmași ai oamenilor sovietici) care își imaginează că rușii se rupeau citindu-i în metrou sau la cozi pe Lermontov, Pușkin, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Cehov ori pe Esenin, Bulgakov, Ahmatova, Ţvetaeva, Bunin, Pasternak, Evtușenko, Voznesenski... În anii de școală se citeau mai ales povestiri „eroice” – scrieri de doi bani (și la figurat, și la propriu) despre copii calificați ca eroi ai edificării socialismului sau ai războiului germano-sovietic, numit prin metoda asimilării, „Marele război pentru apărarea patriei” – exact cum au numit slavofili (panslaviștii) războiul din 1812, al rușilor împotriva lui Napoleon. (Prezintă interes faptul că această conflagrație, deși s-a stabilit că a fost provocată de cochetarea lui Stalin cu Hitler, s-a numit așa încă de pe cînd lumea ținea bine minte cochetările dintre cei doi tirani, se pare că din 1941. La fel se numește el și în istoriografia din Rusia actuală, precum și în cea oficială din R. Moldova... și cam atît, aici lista se încheie, deoarece balticii, de exemplu, care au avut – ca și noi, basarabeni, prea puțin comun cu „patria sovietică” și cu apărarea ei de invadatorii străini, spun lucrurilor pe nume, utilizînd sintagma „războiul germano-sovietic”, uneri – „perioada conflictului germano-sovietic -1941-1945/a celui de al doilea război mondial”). Să revenim însă la personajele cărților preferate ale copiilor sovietici. Cel mai mediatizat era Pavlik Morozov, un pionier (elev în clasele primare) care își denunțase părinții, la primărie („soviet sătesc”) pentru delictul de a-și fi însușit ceva – ca să nu moară de foame – din patrimoniul colhozului. Glorificat de autorități, bietul copil a fost omorît de rudele infuriate de asemenea trădare. Și mai stoici erau copiii-partizani, de pildă Zoia Kosmodemianskaia, care făcuse invadatorilor germani atîtea rele încît aceștia au sacrificat-o prin ardere. Provoacă emoții și romanul lui N. Ostrovski *Cum*

s-a călit oțelul – denumirea scrierii este destul de semnificativă, ducând, și pe cel mai neinițiat om, cu gândul la înfăptuirile eroice, epocale. Fragmentele din acest roman erau studiate și la școală, și la facultate, unele sentințe de ale lui N. Ostrovski (bunăoară, cea despre rostul vieții pentru un tânăr sovietic) trebuiau învățate pe de rost. Retrospectiv privind la lucruri, deducem că foarte multe creații literare ale „realismului socialist” (curentul literar-artistic oficial în URSS, apoi și în celelalte țări din „lagărul socialist”) nu făceau alta decât să demonstreze, cu instrumente specifice actului estetic, cum se făceau miturile sub regimul totalitar.

Este adevărat că mulți au trebuit să-și schimbe impresia despre Pavlik Morozov sau despre copiii-partizani deja în epoca demitizărilor – ne referim iarăși la perioada de *perestroika* și *glasnost*, al cărei artizan a fost Mihail Gorbaciov. (Era supranumit de unii sovietici *Gorby*, în stil occidental – o aluzie batjocoritoare la atașamentul său pentru /unele/ valori occidentale, la aspirația de a promova schimbări democratice; alții îi spuneau „*Gorbatii*”, adică „Ghebosul” sau „Cocoșatul”, și în această poreclă punând tot disprețul față de cel care le dăduse libertate, în schimb îi privase de o hrană și mai importantă – legendele, miturile). Poate cel mai șocant a fost pentru oamenii sovietici să accepte adevărul documentar despre „*Tinăra gardă*” – organizație clandestină de adolescenți și tineri din Krasnodon (un oraș proletar situat într-un bazin carbonifer din Ucraina), care ar fi opus fasciștilor germani o impresionantă rezistență, luptând și jertfindu-se cu adevărat eroic. „*Tinăra gardă*” era și titlul unui roman de Al. Fadeev, o scriere nu lipsită de talent, dar care era totuși, în primul rând, o ficțiune, apoi o lucrare cu elemente documentare. Și cum printre tinerii din această organizație ar fi fost și un moldovean, Boris

Glavan din Drochia (zugerărit mai mult decât episodice în romanul lui Fadeev), poetul Liviu Deleanu, remarcat la debuturile sale lirice de însuși G. Călinescu, a ticlurit o grozăvenie de poem, intitulat mai întâi cât se poate de banal – *Krasnodon*, apoi, ceva mai inspirat: *Tinerețe fără moarte*. (Nu avem dovezi documentare, dar nici motive de a nu face o legătură între titlul acestui poem și titlul faimoasei povești populare, așa cum o știm noi în prelucrarea lui Petre Ispirescu: *Tinerețe fără bătrânețe...*). Și dacă *Tinăra gardă* a lui Al. Fadeev era citită pe tot cuprinsul URSS și pentru că era bine scrisă, apoi *Tinerețe fără moarte*, fiind inclusă fragmentar în manuale, era în RSSM o lectură obligatorie, mulți elevi învățau pe din afară câteva strofe, pentru că memorarea versurilor le prindea bine la examenele de absolvire a școlii sau de admitere la facultate, la care aproape că an de an se dădea un subiect axat pe dragostea de patria sovietică, respectiv, pe ura de dușmanul fascist, reflectate în acest monstruos poem.

Chiar dacă nu erau obligatorii despre război, multe creații pentru cei mici – de exemplu, poezii de Samuil Marșak, Serghei Mihalkov, Kornei Ciukovski sau chiar de o femeie, Agnia Barto, aveau un mesaj de regulă militant, ca să nu zicem agresiv. Se citeau, desigur, și scrieri cu totul pașnice: povești de Pușkin sau *Broasca călătoare* (cacofonia putea fi „savurată” chiar pe coperta cărții – gafa aparținând, firește, traducătorului nostru), de alt clasic rus, M. Prișvin, sau *Aventurile lui Habarnam* (în altă versiune – *Neștiilă*), de E. Nosov, scriitor de la mijlocul sec. XX. Erau cotate poveștile ruse și cele orientale – cu Kașcei-Nemuritorul, respectiv, cu lampa lui Aladin, după basmul din *O mie și una de nopți*. Chiar dacă nu li se făcea prea multă popularitate, erau gustate și basme celebre: de Andersen, de frații Grimm sau de Charles Perrault, la noi cap

de listă făcînd poveștile și *Amintirile...* lui Ion Creangă. Totuși, multe povești celebre din literatura clasică universală erau adaptate, în stil rus ori pseudorus. Cel mai elocvent este cazul lui Pinocchio, despre care copiii sovietici în genere nu știau, pentru că știau de un surogat ruso-italian, numit Buratino, personajul unei povești făcute de contele Alexei Tolstoi (autorul romanului *Calvarul*, tradus și ca *Drumul pătimirilor*; a nu se confunda cu celălalt conte, și el mare prozator, Lev Tolstoi!). Potrivit aceleiași ciudate scheme, Moș Hasan devenise în URSS „Moș Hotabîci”! Schema era valabilă și în alte domenii: bunăoară, în filmul de animație, se fusese făcută o replică a lui Tom și Jerry prin serialul „Lupul și iepurele” (cunoscut mai ales prin titlul în rusă, „*Nu pogodi!*”, o amenințare într-adevăr greu de tradus în alte limbi). Este extrem de curios faptul că Vasile Ernu, un tînăr scriitor din Cluj se arată foarte încîntat de acest ciudat fenomen URSS-ist: că în copilărie el nu avea habar de Pinocchio, în schimb se delecta cu aventurile lui Buratino. A se vedea, pentru confirmare, opul acestui literator de proveniență moldo-odesită, intitulat cu neascunsă mîndrie *Născut în URSS*. Amețit de o dragoste fără margini pentru tot ce a fost (sau mai este) sovietic, V. Ernu, firește, nu admite că acea cortină de fier se ridică și pe umerii unor copii ca Buratino sau ai unor moși ca Hotabîci.

Se pare însă că nu numai V. Ernu, dar și mulții lui recenzenți / admiratori nu sunt deranjați nici de alt fenomen paranormal din practica lecturilor în URSS: oamenii sovietici cunoșteau foarte bine cărți, respectiv, autori total necunoscuți în patriile lor. Ar fi de citat aici romanul *Tă-unul*, de o oarecare Ethel – Lilian Voynich, despre care mulți nici nu știau exact cărei literaturi să o atribuie: celei polone? celei engleze? ori poate celei italiene?! Era însă un roman scris cu inspirație, în maniera romanticilor tardivi, și nu e de mirare că

frumusețea, tăria sufletească, verticalitatea personajelor – fie ele din carte, fie din spectacole sau din versiunea cinematografică – au emoționat generații la rînd de oameni sovietici, și nu numai tineri. Mai numeroase erau însă exemplele cu opere angajate, dar lipsite de talent, ca romanele lui Pierre Gamarra, Andre Stile sau Loius Aragon, pe larg citite, studiate și comentate în URSS dar despre care 99 din 100 de francezi nu aveau cunoștință.

Adulții, în linii mari, dacă nu cădeau pradă lecturilor „patriotice”, consumau, cu precădere, romane polițiste sau de aventuri – fie de vreun Iulian Semionov (romane gen *17 clipe ale primăverii*, după care s-a făcut un prim serial TV, de mare succes în URSS și chiar în întreaga lume comunistă), fie de bulgarul Bogomil Rainov, fie de vreun autor polonez sau ceh, în genere, cei mai mulți dați uitării, astăzi, în patriile lor... Agatha Christie, Georges Simenon, sir Arthur Conan-Doyle constituiau un „desert” mult prea delicios și deficitar, servit doar de „cei aleși” și, practic, inaccesibil, „masele largi de oameni sovietici”. Aici găsim și explicația că un Petre Sălcudeanu sau o Rodica Ojog-Brașoveanu erau mai cunoscuți în URSS decît Liviu Rebreanu sau Tudor Arghezi, ba chiar și decît Eminescu sau Caragiale. Altele erau necunoscutele acestei ecuații în republicile baltice, or și acestea e deja un subiect distinct, cum distincte, diferite de starea de lucruri „general-sovietică” erau cam toate în acest spațiu, numit acum cu maximă claritate: Lituania, Letonia, Estonia – unicele foste colonii ale Rusiei, devenite formațiuni statale/țări cu adevărat independente de Rusia, acceptate în Uniunea Europeană și în NATO.

Afiat mitului despre fascinația pentru lectură a popoarelor din Uniunea Sovietică era și mitul despre emoționantul obicei al oamenilor sovietici de a dăruia cărți. La intrare în orice librărie sau înăuntrul lor nu putea să nu-ți atragă atenția o lozincă scrisă cu vopsea albă pe stofă de culoa-

re roșie: „*Kniga – lucși podarok!*”, care la Chișinău uneori se traducea mot-a-mot, evident, cu elipsa verbului: „*Cartea – cel mai bun cadou!*”. Dragul nostru Chișinău, care poate suplini, în multe privințe, un muzeu în aer liber al regimului sovietic, rămîne și acum fidel acestui slogan: respectiva lozincă, în limba rusă, poate fi citită în una din cele mai mari librării, specializată în comercializarea cărții ruse, și care se găsește în Piața Gării, pe stînga, dacă ieși spre oraș, în strada Iuri Gagarin.

Nu aș vrea în nici un caz să o fac pe cîrcotașul – măcar și pentru a nu fi în contrast cu tulburătorul elan al dlui Vasile Ernu (de care am amintit mai sus), elan provocat de raritatea și șansa de a se fi născut și trăit în URSS. Și subsemnatul, pe cînd deținea pașaportul roșu de cetățean al celei mai mari țări de pe mapamond a dăruit cu certitudine mai multe cărți decît în ultimul deceniu și jumătate, de cînd e cetățean al celui mai sărac și mai sfirtecat stat din Europa, poate chiar din Eurasia. Însă, preocupat de această temă – marea pasiune a oamenilor sovietici pentru lectură, ca și generozitatea lor în a dona cărți, - studiez aproape continuu subiectul, poate cu deosebire după destrămarea URSS-ului, cînd și în Rusia, și la noi, în R. Moldova, a început a se spune lucrurilor mai pe nume. Mica mea arhivă conține, în acest sens, multe materiale-dovezi că în URSS se citea masiv, enorm, poate și eficient, cu un anumit impact; însă dețin nu mai puține argumente potrivnice acestei opinii. Voi cita, din categoria discutabilă, încă, a argumentelor „contra” doar cîteva cazuri, de ultimă oră. Primul exemplu l-am cules din revista *Vlast*, una din puținele publicații (încă) independente din Rusia, ai cărei autori nu sunt contaminați de „putinism”, de ideile aberante privind supremația și unicitatea rușilor, inclusiv a culturii lor. Într-un reportaj din Norvegia (sic!), mai exact dintr-un orașel de frontieră, populat și de ruși, această revistă o

citează, fără comentarii, pe o bibliotecară, angajata bibliotecii rusești din această localitate scandinavă. Și spune femeia efectiv aceste cuvinte: „Majoritatea absolută a cititorilor noștri sunt compatrioții noștri: pescari, marinari, comercianți... [Și aceasta în condițiile în care, după cum ne informează jurnalistul din Moscova, în orașel funcționează alte trei biblioteci, pur norvegiene! – n.n., VI. P.]. Astfel încît **noi și aici demonstrăm axioma că rușii sunt cei mai mari, cei mai harnici cititori din lume!**...” Poate din delicatețe, autorul reportajului de la frontiera ruso-norvegiană nu comentează în nici un fel entuziasmul bibliotecarei. Tocmai de aceea nu-l vom comenta nici noi. Mergem însă mai departe, să vedem ce scrie pe această temă *Komsomolskaia pravda* - o publicație de mare tiraj din Moscova, ziar rusesc din toate punctele de vedere (inclusiv, cum poate ați intuit – contaminat de ideile mesianice, ale supremației rușilor în raport cu celelalte popoare ex-sovietice, din „străinătatea imediată”, ba chiar și față de unele popoare din „străinătatea îndepărtată”). Iată ce scrie, la începutul lunii octombrie a.c. acest ziar, în genere fascinat de tot ce ține de imperiul sovietic și în special de - citez, în traducere - „măreața, netrecătoarea civilizație rusă”: „**În redacția noastră continuă să lucreze mulți oameni naivi - noi credem sincer, și astăzi, că țara noastră este țara celor mai avizi cititori...**”. Apreciind la justa-i valoare sinceritatea colegilor de breaslă ruși, precizăm că naivitatea lor este confirmată și de o resursă electronică rusă la care vom face trimitere. Veridicitatea cifrelor și afirmațiilor preluate de noi poate fi verificată pe site-ul: rus.delfi.lv/news/entertainment/books/article.php?id=15664845.

Un ochi atent, antrenat în materie de net, va reține, desigur, în această adresă electronică, elementul **lv** – abrevierea internațională pentru Letonia (numită Latvia – ca în original, și în rusă, și în engleză).

Nu vă neliniștiți, însă, nu e la mijloc vreo uneltire a naționaliștilor letoni! Elementul din fața lui **lv – Delfi** – indică denumirea unui portal „balto-rus”, cu multe pagini marcate de mari rezerve față de populațiile baltice și de totală exaltare pentru tot ce e rusesc. În plus, materialului faptic este preluat de către „letoni” dintr-o știre de pe portalul NEWSru.com. La rîndu-i, știrea este inspirată de rezultatele unui sondaj efectuat de Fundația *Obščestvennoe mnenie* (Opinia publică) din Moscova. Dacă e să credem – dar nu avem cum să nu credem! – în sinceritatea participanților la acest sondaj, efectuat în 100 de localități din 44 republici și gubernii din Rusia, *37 la sută din ruși nu citesc în general nimic, iar 50 la sută nu au citit în ultimii ani nici o carte de literatură artistică, 60 la sută nu cumpără cărți pentru că nu văd de ce ar procura asemenea marfă, dar 9 la sută frecventează bibliotecile, unde citesc tot ce le poștește inima. Numai fiecare al cincilea rus (20 la sută din cei intervievați) cumpără cărți, ceva mai mulți ruși (23 la sută) se consideră cititori activi. 60 la sută nu dăruiesc cărți și tot cam atîția nici nu au primit cadouri „în formă de carte”. Totuși, fiecare al treilea rus recunoaște că o carte este un cadou bun și, cînd au ocazia, donează celor dragi cărți...*

La începutul lui noiembrie curent, unul dintre cele mai navigate portaluri rusești, Regnum.ru, anunță detașat: „Tot mai puțini moscoviți citesc cărți...”, dînd preferință presei periodice – asta ar fi ideea. Statisticile sunt dezolante: bunăoară, nici măcar fiecare al zecelea locuitor al capitalei ruse nu a citit vreo carte în ultimii doi-trei ani. Doar cîteva procente de moscoviți au primit cadou sau au donat o carte – și nu că lunar sau anual, ci în genere acceptă cartea ca o formă de atenție – la o aniversare sau cu altă ocazie festivă. „Și dacă la Moscova e așa, ce să mai crezi despre provincia rusă?”, se va între-

ba cîte cineva, însă va avea dreptate doar parțial. Tocmai în Rusia capitala, marele centre culturale, nu constituie nici pe departe niște etaloane din mai multe puncte de vedere, inclusiv în ceea ce privește atitudinea față de carte, față de lectură. Ba poate chiar dimpotrivă: mai curînd provincia rusă păstrează anumite tradiții patriarhale vizînd cititul cărților, respectul pentru creație și pentru oamenii de creație. Altfel spus, acolo se conservă cel mai bine miturile despre nemăsurata dragoste de carte a oamenilor sovietici, a fililor și fiicelor marelui popor rus...

„Dar de ce ni se tot vorbește despre ruși, și nu despre situația de la noi?”, s-ar mai putea întreba cineva și iarăși va avea dreptate doar într-o anumită măsură. Adevărul e că a vorbi despre Rusia e ca și cum ai vorbi despre noi – cam la orice capitol al mentalității și spiritualității R. Moldova este, pe foarte multe segmente, trasă... la xeroxul rusesc, prin indigou rusesc. Cum am fost o colonie rusească, așa am și rămas, așa vom și rămîne... – da, cel puțin la aceste puncte. Cu atît mai mult cu cît cei din vârful piramidei noastre moldoven(ist)e se complac perfect în această situație și nici nu mai concep vreo schimbare. Vremurile vreunui Gorbys-au călătorit ireversibil pentru noi... Ce ne rămîne alta decît să ne complăcem și noi într-o atmosferă de incurabilă mitologie? Pe de altă parte, însă... vai, ce mituri frumoase mai avem! Afecțiune nemărginită de patria măreață!... iubire înfocată față de trecutul belicos, dar și mai glorios!... Dragoste de tancuri, de rachete, de submarine, de bombe atomice!... În fine, dragoste curată de cărți extraordinare, de lecturi fascinante... Toate extrem de scumpe (într-un fel), toate extrem de ieftine (în alt fel)... Frumoase povești la gura sobei! Ce mi-i *Tinerețe fără bătrînețe* a lui Ispirescu, atîta timp cît se preconizează *Tinerețe fără moarte* a lui Deleanu?...